

Bertha Zoltán

Emlékezéstöredék – Nagy Gáspárról

Diákkor, hetvenes évek. Egyetemisták Debrecenben, akik voltunk, a titkos szövetség borzongató jóérzésével híreszteltük egymás között: van egy fiatal költő, máris a nemzedék legkiválóbbja, Pannonhalmán járt gimnáziumba, versei a legigazabb örök értékek és erkölcsi eszmények sugárkörében hatnak, s minket mindnyájunkat, akik gondolkodni próbálunk és elviselhetetlennek érzünk egy elviselhetetlenül amorális társadalomrontást, képvisel, erősít és bátorít szellemi lázongásainkban! Egy valódi nagy tehetség, aki a történelmi bűntényekkel fenntartott és átszótt rendszerrel szemben folytatja a feltétlenül hiteles magyar sorsköltészet szent hagyományát; követi és teremti az autentikus sorsbeszéd legnemesebb és legmagasabb művészi megszólalásmódját. Első könyvei azonnal Pilinszky, Nagy László, Csoóri, Utassy, az Elérhetetlen föld mellé kerülnek polcainkon. Kollégiumban, albérlésben biztató és pezsdítő téma: nem vagyunk egyedül, a lélek forradalmában a Dunántúltól Erdélyig, hegyvidékektől alföldekig, katolikus vagy református keresztény tradíciókban nevelkedettektől polgári szabadságjog-követelőig, íróktól-költőktől tisztességes tanárokig, értelmiségiekig és egyszerű, becsületos kétékezi emberek sokaságáig: összeköt bennünket valami belső erő és elszánás. De úgy, hogy tudtuk azért, kire kell leginkább felnéznünk: a vállalás, az igazmondás, az értékállítás kiválasztottjaira.

Nagy Gáspár ilyen szellem és személyiség volt. Amit nemzetének jelentett, az évtizedeken keresztül hatotta át és ezután is már mindig csak megújuló, megfrissülő fluidumként fogja átítatni tudatunk és hitünk legmélyebb és legmeghatározóbb redőit. Hívó szó és cselekvés: de a bensőséges magyar közösségi együvé-tartozás melegének örökös érzékeltetésével. Lélekmentő volt – és marad. Lelkeket indító, számontartó, vigyázó nagy lélek. Nem disszonáns a szó: apostoli lelkülettel viselve gondját a rábízottaknak. S ami rábízott: valóban a csonkítatlan egész nemzet, s a nemzetben összekapaszkodó egyes emberek sorsa.

Tiltakozás, protestálás, forrongás a fennállóval szemben: ebben a hangulatban, a lengyel szabadságharc idején, a nyolcvanas évek legelején, az írószövetség első igazán önmagára ébredő közgyűlése a szervezet titkárává választja Nagy Gáspárt. A vidéki írócsoportok ügyei vannak elsősorban rábízva, s elindul, a régi és új barátok közötti kötelekeket fonja szorosra, érzékeny, tapintatos, mégis határozott, eltökélt jóakarással, őszinte segítő- és páratlan támogatókészséggel. Egész Kárpát-medencei összefogással és szolidaritással, kapcsolatalakító figyelmességgel. Mindenre figyelve, ügyelve, öregre, fiatalra, tehetségesre, szorgalmasra, minden emberséges szándékú tollforgatóra. Ismeri, csudálatos munkabírással olvassa és odaadással véleményezi is mindenki írásműveit. És utazik, serkent, ösztönöz, előre mozdít. Valami különlegesen tiszta, önzetlen és önérdék nélküli szeretettel és jószággal. Ezt az alapbenyomást róla senki nem tudja elhárítani, el-

tagadni. Egy kristályos elme, szójátékos, modern, avantgarde jellegű lírai villódzásokkal teli költemények alkotója, egy bátor, rebellis hangütésű poéta, felkavaró szellemi cselekedetek véghezvivője: s közben egy végtelenül szelíd, meghatóan kedves, a lehető leghagyományosabban póztalan, természetes, barátságos, egészségesen egyenes és derűsen közvetlen emberi egyéniség. Felesleges harsányság, lármázás nélkül; a csendes hang de-lejező igazságával – s az igazság önmagát kijelentő méltóságával felvértezten. Művészi magaslatokon járva is úgy éreztetve a környezetében mindenkivel – minden halandóval és halhatatlannal egyformán: hogy lélekben átkarolja, átöleli őket, mert valódi köze van mindnyájukhoz. És ez a lebilincselő kötés legmagasabb foka.

Isszuk a szavait, nem pátosztól fűtve, hanem mert olyasmi történik, amitől a légy zümmögését is meg lehet hallani a teremben, amikor a debreceni írókörben, ugyancsak a nyolcvanas évek legelején hosszan és tartalmasan elkezd beszélni valamiről, amire nem vagy talán nem pontosan így számítottunk. Sokan éppen a pályakezdés lázában égve forraljuk jövőnket és tüntetünk kamaszos indulatainkkal, s akkor ez a harminc körüli fiatalember szabatosan szép elbeszélő formákban, választékos és pontos fogalmakkal, nyugodt, higgadt tempójú, szelíd hanghordozással kezdi részletezni a háború, majd a legázolt forradalom utáni kolhozosítás összes borzalmait, személyes élményeken, ismeretanyagokon keresztül ecsetelni a szegények, a gazdaemberek, a földműves százezrek meghurcoltatásait, a földtelenné alázottság összes paraszti nyomorúságát. Hogyan verték a falusiakat, hogyan vették el a földet, hogyan lettek ezért sokan öngyilkosok. Hogyan tettek tönkre egy egész nemzetfenntartó népet, az egyediségükben is jellemző szörnyű esetek, gaztettek özönével. Mindez azért volt reveláció, mert nem olyasvalaki mesélte, akitől inkább megszokhattuk: öregebb rokon, ismerős, idősebb népi író vagy korosabb családtag. Hanem egy ifjú költő, aki máris felmérte a huszadik századot, s torokszorító katartikus erővel irányította érzelmeinket és értelmünket a közösségi múlt, a magyar örökség felfogásának irányába. Hogy közeleink érezhessük mindazt, ami megtörtént: merthogy velünk történt. Hogy ne csak a jövőépítésben legyünk eltökéltek: hanem a velőnkig megrázó, de a már kollektív társadalmi amnéziának alávetett közelmúlt tisztánlátásának szándékában is. Olyan messzinek tűnt fel akkor már '45, '48, '56; még bölcsészek körében is. És most itt a megragadó élmény: egy kor-, egy nemzedéktársunk hozza test- és eszméletközelségbe sorsunk kataklizmáit. Sokan, persze, feszegettük már '56 tényleges históriáját is, de Nagy Gazsi előadása minden várakozásunkat felülmúlta: a hivalkodás nélküli emberi minőség varázsával, s azzal, amiként valóságghú beszámolóval összekapcsolta a történelmi idő különböző rétegeit. Megérthettük, mert világossá vált: olyan költő áll előttünk, aki a nemzeti irodalom nagyjaihoz hasonlóan fenn fogja tartani, át fogja menteni a haza lelkiismeretét és a haza becsületét. Mégpedig angyali, szelíd hajthatatlansággal; „angyali arccal” robbantva föl „széttörhetetlennek gondolt hazugságokat” – amint Csoóri Sándor jellemezte később habitusát és magatartását egyik laudációjában.

És így történt valóban. A '84-es Nagy Imre-vers előkészítője lett a tényleges rendszer-

váltásnak, pontosabban amit annak hittünk; az ideológiai fordulatnak mindenképp. (Ezt – pláne, hogy ilyen felemás módon, lesz is, nem is rendszerváltás – akkor aligha sejtettük.) A fiatal írók körében – a JAK vezetőségének hivatalos állásfoglalásaképpen is legtöbben – mindenesetre demonstratív mellszélességgel vállaltuk az azonosulást a verssel és szerzőjével, s ott szorongtunk az írószövetség választmányi ülésén, meg az épületben, amikor minden reményünk ellenére bizonyossá vált: hatalmi és pártutasításra Nagy Gáspár nem maradhat a szövetség titkára, kényszerűen távoznia kell. De ez a diktatúrás bugrisság Monor, Lakitelek stb. közelében már nem törpülhetett visszhangtalanná. Széltében, országszerte híreszteltük ezt az újabb bizonyítékát a hatalmi rendszer bűnösségének. (Azzal együtt, amit Csoóri Sándor mondott ezen a választmányi gyűlésen: hogy Nagy Gáspár verse, amely Nagy Imre méltó eltemetését és a gyilkosok néven nevezését sürgeti, az első virág egy ma még nem létező majdani síron.) Szerveződött akkor már egyfajta féllegalításban a Bethlen Alapítvány, amelynek Gazsi egyik vezetője, fő szervezője lett, s a tőle kapott alapítványi felhívásokat magam is terjesztettem. (Az egyik rólam szóló besúgói jelentés mint konkrét „nacionalista” és „ellenséges politikai” tevékenységet emlegeti: „200 példányt kért abból a felhívásból, amelyben a Bethlen Gábor Alapítványt ismertetik. Kérését azzal indokolta, hogy nagyobb arányú gyűjtést tervez.”) És elégtétel lehetett 1989. június 16-án koszorúzni az ötvenhatos hősök és vértanúk valóságos és jelképes újratemetésekor.

Nagy Gáspár szellemi és erkölcsi vezéralakja volt a rendszerváltoztató nemzeti erőnek és szabadságtörekvéseknek, az átalakulásnak, mértékadója, ha aztán nem is vezető politikai szereplője. Mivelhogy az ő feltétlen költői igazságai mindig felülmúlták a pillanatnyi politikai helyzet igazságait és kívánalmait; az általa képviselt szellem, mint rendesen, törvényszerűen állt fölötte a történelem viszonylagos, feltételes aktualitásainak. Az ő igazságai szakrális eredetűek; a végső fórum nem a történelem, amely soha nem a teljes igazság megvalósulásának a terepe. Különösen abban a „magyar abszurd” állapotban, amikor még mai napig is – ahogy a költő leleplezi –: „a hóhérok / a vérbírák / a sortűz-vezénylők / a szadista államvédelmiskék / a legfőbb ügynökök / és a megszarolt kis besúgók / sem tudnak (képtelenek) / megbocsátani / áldozataiknak”. Amikor újra és egyre bőszebben lehet garázdálkodni a történelem meghamisításával és az erkölcsi értékrend felfordításával. Heródesként, Júdásként, Kajafásként. Pilátusként vagy osztozkodó katonaként. Hazaárulással is.

Drága Nagy Gáspár! Csúnyán romlik megint a világ körülöttünk. Ez a „poklosan örvényült, háborult világ”. S azzal a tragédiával különösen, ami Veled történt.

Milyen missziót végzett Ő minden szellemi közegeben, ahol tehetett! A Bethlen Alapítvány, a Hitel folyóirat működésének kiteljesedését, a Katolikus Rádió kulturális kibontakozását és küldetéses megerősödését szolgálva. Emberfölötti energiával, önfeláldozással, elhivatottsággal. Az alapítók és szolgálattevők hősiességével. Az értéképítők elszánt méltóságával és hitigazságával – országos leépülések évadán is. Egyesével mutatta barátainak a rádióépület szobáit, berendezését, büszkélkedett kedves munkatársaival.

És megküzdött a gyűlö vesztések fájdalomával. „Hitted-e ezt a sunyi kis világot?” – kérdezte „Csengey Dénes testvérünk” halálakor, s azt is a sirató versbe foglalva, hogy „nem zsoldosok ügye a forradalom.” Balázs József temetésekor, emlékszem, eltűnődött azon, hogy hányan mentek el író-barátai közül ötven és hatvan között, Nagy László, Kormos István és mások, végeredményben szörnyen korán. Látnoka volt saját sorsának is szegény? Két éve, Körmeny Lajos berekfürdői búcsúztatásakor, január elején, tele fényvel sütött a nap. Ezt a januári tavaszt Lajos küldte ránk – mondta akkor. És most ugyanaz... – önmagára is vonatkozó jóslás vagy előérzet volt ez is?!

Néhány évvel ezelőtt egy Illyéstől, Weörestől, Pilinszkytól, Nagy Lászlótól, Csoóritól, Kányádítól Gál Sándorig, Utassyig és Farkas Árpádig és természetesen Nagy Gáspárig terjedően kortárs magyar költőket bemutató angol nyelvű antológia bevezetőjében (s most magyarra fordítva) így igyekeztem néhány összefoglaló sorban (a külföldiek számára) szólni róla és fő motívumairól:

Retorziókat szenvedett a magyar történelem nagyszerű pillanatainak a meggyalázott emléket ápoló politikai verseiért, amelyek a nemzeti önbecsülés feltámasztását és ébren tartását segítették elő. Verseiben jórészt a groteszk, ironikus-szatirikus, játékos-szócsavarásos nyelvi ötletek, fintorok és utalások tárják fel a diktatúra rafinált manipulációit, bonyolultságba takart aljasságait és embertelenségeit, s ezek ezerféle gyengeséget, megalkuvást és belső torzulást kiváltó következményeit. A gazságok és igazságtalanságok költői megítéléséhez pedig a keresztény-katolikus-biblikus világkép, erkölcsiség és élet-szemlélet nyújt filozofikus inspirációkat és energiákat.

Ehhez pedig most már azt is hozzátenném: talán Ő volt utolsó klasszikus nemzeti költőnk. De műve, tudnunk és hinnünk kell, megtartója lesz a magyarságnak a huszonegyedik században, a harmadik évezredben is. A betlehemi jászolból való utolsó – és a menthetlent is mentő – szalmaszál adta reménységgel.

Kedves Gáspár! Veled van az Úr. S mi is maradunk Veled és műved hagyatékával – s mindnyájan az Úrban.

Serfőző Simon

Méltó a megbecsülésünkre

(Emlékezés Váci Mihályra)

Az 1961-ben indult *Új Írás* negyedik számában, tehát a folyóirat megjelenésének szinte a legkezdetén, Váci Mihály jelentette meg az első verseimet, indított el a pályán. Magamat az ő felfedezettjének tartom. Nem hagyhatom említés nélkül Farkas László nevét sem, aki a versrovatvezető volt akkoriban, a későbbiek folyamán övele álltam kapcsolatban. Váci Mihály támogatását azonban a háttérből élete végéig éreztem. Kiállítását is mellettem. Egyik versemmel miatt kemény kirohanás ért a *Népszavában*, de magában az *Új Írásban* is.

Hogy írhatok le olyan sorokat, hogy a falvak, tanyák mélyéről a városokba érkező – szerintem elkényszerítettek és elüldözöttek, az építkezéseknél robotolók – állványokra fonyadnak, akiknek munkásszállókban a vacok, ezekben az új nyomortanyákban? Valami szakszervezetis elvtársnő volt, aki próbált kioktatni, mi a valóság, hogy ezek az emberek sokkal jobb körülmények között élnek, mint otthon: munka után le tudnak zuhanyozni, van könyvtár, tv-t nézhetnek, mi gondjuk lenne? Váci Mihálynak persze nem csak ezért a versért kellett tartania a hátát, sok egyéb publikáció miatt is. Egy időre talán azért teheték a szerkesztőségbe Pándi Pált, hogy ott ellenőrzöttebb munka folyjék. A szóbeszédből sok minden eljutott hozzám. Ezek egy része a verseiből is visszatükröződött, akárcsak a prózai írásaiból. Nagy izgalommal olvastam mindig, ha valamely munkája megjelent, tűz volt bennük, lendület, szókimondás. Ez utóbbi miatt később ellenérzések is támadtak bennem: egyik-másik versét túl direktnek éreztem. Főleg azután, hogy megismertem Juhász Ferenc költészetét, s Nagy László is újra publikálni kezdett. Ennek ellenére minden sorát, megnyilatkozását hitelesnek tartottam, tartom ma is. Azon szoktam néha eltűnődni, az akkori politika mennyiben igyekezett őt kihasználni? Mennyire a tisztességét, tisztaságát, becsületességét? S erről ő tudott-e? Ha tudott is – amiben biztos vagyok –, akkor sem tehetett mást, mondta a magáét. Mondta lobogós lélekkel, a szegények mélyből felkapaszkodásának reményében, majd végképp elkomorult költészete. Megérezte, az utak nem jó felé mennek. Viszont nem szólt, nem tudok róla, hogy szólt volna szovjet megszállásról, elhurcolásokról, erőszakos téesz-szervezésekről. Persze ezek tabutémák voltak. Ennek ellenére a sorok között talán nyomára lehetne lelni, mit gondolt ezekről a megrontott, fájdalmas időkről. A hagyatékban maradt írásai, levelei ha maradtak ilyenek – még árnyalhatják a róla kialakult képet. Hiszen 1956-ban írt naplója is csak mostanában került elő. De hát Váci Mihály ma nem tartozik az emlegetett, újra felfedezendő költők közé. A leírtak közé inkább. Noha meggyőződése, munkássága maradandó értékű, költészete túléli a jövő-menő divatokat. Illyés Gyula, Németh László, s a vele egykorú pályatársai elismeréssel, szeretettel írtak róla. Akárcsak később Utassy József, Ratkó József, s mások is. A hozzá, róla szóló versek tanúsítják, méltó a megbecsülésünkre.

Cs. Varga István

Búcsú Gál Elemértől

Gál Elemér 1929. február 28-án született Csíkszereda városban. Középiszkolai tanulmányait a helyi Római Katolikus Főgimnáziumban fejezte be. 1948-ban a kolozsvári Bolyai Tudományegyetemen kezdte és végezte tanulmányait a Filológia Karon. 1952 őszétől Szatmárnémetiben magyartanár. 1954 és 1955 között Szilágyi Domokos tanára volt, de tanítványai közé tartozott a drámaíró Kocsis István is. Szilágyi Domokos diákveiről A költő életei című irodalmi gyűjteményben számolt be. Oktató-nevelő munkája mellett a

Tanügyi Újság (Bukarest) munkatársa, több pedagógiai tanulmány szerzője. A *tanulók írásbeli alkotó készségének fejlesztése* című munkája, 1956-ban jelent meg gyűjteményes kiadásban. Ezen kívül elbeszéléseket, riportokat is írt.

1989-ben nyugdíjba vonult. 1990-tól a Szatmárnémetiben megjelenő Szamoshát szépirodalmi lap főszerkesztője 1994-ig. Egerbe települt 1994-ben, a helybeli *Heves Megyei Hírlap* munkatársaként dolgozott. Itt jelentek meg riportjai, novellái. 2004-ben *Hármas szemsugárban* címmel írt tanulmányt Szilágyi Domokos költői indulásáról. *Héthavas* történelmi regénye 2004., 2006-ban látott napvilágot Egerben, a Grafotip Kiadásában. 2007. május 31-én második hazájában, Egerben távozott az örökkévalóságba.

A nagy műveltségű Gál Elemértől, a székely–magyar embertől, a jó baráttól búcsúzva vigasztalásul a Könyvek könyvét idézem: „Tudom jól, él ügyem Szószólója, Ő lép majd föl utoljára a földön. Hogyha fölébredek, maga mellé állít, és meglátom még testemből az Istent. Látni fogom Őt!” (Jób 19, 25) Makulátlan emberségét, erős hitét, magyarság-szeretetét leghitelesebben a *Héthavas* című regényéből vett idézetekkel bizonyíthatjuk: „Ne az emberek hatalmára, testi erejűkre bízunk a megtartó jövőt, hanem hitűnkre, mert az ember meghal, vagy eltévelyül, de a tovább élő hit megkeresi azt a másik embert, aki tovább adja az éltető hitet a következőnek, és ez így folytatódik az idők végezetéig. Hitűnk őrzi meg létűnket...” (*Héthavas*, 316.)

Tőle tanulhatunk önzetlen jóságot, segítőkészséget, azt, hogy „A jótettnek nincsen árnyéka, csak egy pillanatra villan egy fénylő sugár, aztán eltűnik, de olyan jó érzés, hogy itt volt, bár elsuhant, mégis sokáig érezzük biztató fényét, ha jön megint a sötét.” (586.)

Szépírói és gondolkodói remeklés, szerelmetes vallomás, ahogyan történelmi hitregényét zárja: „Aztán látta, hogy jön. Felhők hozták az égen, szellők tették le a földre... csak nézte-nézte sokáig a szemelkét annak, aki őt hazavárta... még mindig ott áll a vár fokán, és várja, hogy jöjjön haza, akiből csak egyet ad az Isten.” (674.)

Szeretemben és kegyelemben élt. Fölébe nőtt a múltó időknek. Hozzá valóban méltó a Kodály Zoltán által megzenésített Sík Sándor Te Deum: „Téged Isten dicsérlek / és hálát adok mindenért. [...] Hogy megmutattál mindent, ami szép / és megmutattál mindent, ami rút, / hála legyen. / Hogy boldoggá tett minden, ami szép / és ami rút, nem tett boldogtalanná. Hogy megtarthattam a hitet / és megfuthattam a kicsik futását / [...] hála legyen, Uram! / hála legyen!”

Prohászka szerint valahányszor szemfedő borul a testre, mindannyiszor lepel hull le a lélekről. És ha a lélek nagy és fényes gondolatok hordozója volt, akkor a temetés nemcsak gyász, hanem lélekleplezés is: az üdvösség kezdete. A lélekharang a gyászban is életgyőzelmet hirdet. Élete hűségre példakép: eszmény és örökség. Emberhez méltón élt és alkotott. Vele egy csodálatos műveltség, élő lexikon, élő könyvtár is távozott életünkéből. „Az jó hírért, névért, S a szép tisztességért” küzdött. „Emberségről példát” adott. Bárcsak mennél több érték válna valóra Egerben Gál Elemér szellemi örökségéből akkor, amikor nem tudjuk „Ki a betyár? Ki a szent? / Magyarhonban ki a szent? / Ha a mérték tönkrement, / Senki, semmi meg nem ment!” (Mécés László)

Lélek- és jellem-nemes lovagi habitusa az emberi gyengédséget, és nem a gyengeséget példázta. Megszenvedte a „dült hiteket”. Láta, hogyan „fínomul a kín”, de folytatódik az ember- és lélektisztítás. A te példád is igazolja: a szelídeknek készíti az Úr a mennyek országát, de már a földön is lehet szép, hosszú élet a jutalma. Belőle szeretet áradt, csodálatos humora sosem volt semmi sértő. Mellette éreztük: vele az Isten.

Láthattam felesége gondoskodását, szeretetközösségüket. Tudom, az ég ajándéka: a jó feleség. Anna asszony mindenben úgy gondolkozott, érzett, mint férje, és hagyta őt a saját útján járni. A nehéz megpróbáltatás őt sújtja a leginkább, de a kegyelemről is van személyes tapasztalása.

Gál Elemér hálás volt az Égnek a nehéz, de szép életéért, köszönte, hogy idejében megtanult békességre törekedni. A nyugalmat és a szolgálat örömét is megkapta, iparkodott élni vele és tovább adni. Köszönte azokat, akik között élt, köszönte a jó tanácsokat, barátokat, ismerősöket, hálás volt Istennek és embereknek a teljes, gazdag életért. Szép, tiszta életének emlékét hagyta ránk. Jézustól tanult így köszönni: Békesség Néktek.

Hálát adunk, hogy Gál Elemért nekünk adta az Ég, hogy vele megajándékozta a magyar literatúrát, különösképpen pedig az egri kulturális életet. Megköszönöm szeretetét, azt, hogy barátai lehettünk.

Krisztushívó volt, Sík Sándorral együtt vallotta: „Jaj, csak akkor el ne késsen / Hozzád csukló szívverésem, / Én Istenem, / Csak az ament el ne vétsem.” Őrá valóban érvényesek az Írás szavai: „Akkor az érteni tudók ragyogni fognak, mint a fénylő égbolt, s akik igazságra tanítottak sokakat, tündökölnék örökkön-örökké, miként a csillagok.”

Dignum et iustum est, méltó és igazságos, hogy Gál Elemértől búcsúzva az angyalok nyelvén idézzük a katolikus Egyház gyászszertartásának igeszavait: „Requiem aeternam dona Tibi Domine! Et lux perpetua luceat Tibi!” A Babbitstól búcsúzós Radnóti Miklós átköltésében anyanyelvünkön így hangzik: „Örök világosság, kibomló égi láng / röppenjen feléd a földi füstön át!”

Gál Elemérért, az Őt gyászoló Szerettei, ismerősei, barátai, az egri írástudó értelmiségiek és tisztelő olvasói nevében is fohászkodom: fogadja kegyelmébe az Ég és égszínkép köpenyébe a Magyarok Nagyasszonya, a Csíksomlyói Szép Szűz Mária! Viszontlátásra az égi hazában.

Barabás Zoltán

Ady Endre ébresztése

„Ím, bevallom, hogy nem hiába / Vergődtem, nyögtem, vártam, éltem, / Megleltem az igaz világot, / Megleltem az én dolyfös énem, / Megleltem, ami visszaadja, / Amit az élet elragadt; / Annyi szenny közt a legtisztábbat: / Ím, megtaláltam magamat!...” – írja Ady Endre, és szavai belső világánál ma is felfényesednek az arra érdemes lelkek.

Vajon mi megtaláltuk őt? – forszíroznom legszívesebben a kérdést. De nem teszem. Már csak azért sem tehetem, mert ismerem a húsba metsző, torokszorító választ: aligha. Végre ki kell mondani: róla manapság már csak néhány „szolgálatos” irodalomtudós beszél. Az evidenciát kénytelen vagyok elfogadni: mindig ünnepre kész, kisvasárnaposra előretolt nép vagyunk. Ide jutottunk. Itt tartunk mostanság.

Hiszen Ő csak „költő volt, de közben a hiányzó magyar filozófia forrásvidékét is odarajzolta térképünkre. A történészek háromszögelési pontjait ugyanígy. Ezer esztendőnk minden sorsszerű pillanata újratámadt benne Vereckétől Mátyás korán át Dózsáig, Mohácsig, a kurucokig, a nótázó vén bakáig, Erdély utolsó elvesztéséig, hogy a nemzet ne csak jelenében, de múltjában is magára döbbenessen”.

Az előbb idézett Csoóri Sándor még ennél is tovább megy: „Az ő jeremiási helyzetfölismerése óta minden magyar helyzetfölismerés töredékes”.

Ezekben a napokban a Fiumei úti köztemetőben finom port és fagyhalált szenvedett, rőt faleveleket kerget Ady Endre sírja felé a kedélybeteg novemberi szél.

Itt, Érmindszenten feledés búvik a hallgatáshoz. Újra – és sokadjára – megéljük a didergő lelkek évadját?

Nézzünk szembe önmagunkkal.

Sikerült-e betagolódni Ady „lelkeket mozgató glédájába” (Dsidá Jenő)?

Az emberi sorsokat mindinkább felgázló szociális szegénység és kilátástalanság ködszürke hétköznapijaiban, az országrontás, a magyar lelkek vesztes fogyatkozása közepette beszél-e még valaki Ady Endréről?

Pedig egykoron ez a vidék predesztinálta Adyt a „protestáló hit”-re és a „küldetéses vétó”-ra. Ez volt „Magyarország dagasztóteknője”; „... itt volt víg aratása a javított valásnak, mert e nem demokrata országnak e tájékon született meg a világ legkülönösebb demokráciája”. „... hiszen itt vannak, akik Kálvin Istenéből bölcs, külön, magyar Istent csináltak, errefelé nem koronáz Ugocsa, ezen a tájon verődött össze Esze Tamás kuruc hada. Ez itt a magyar föld, az első foglalóké, magyar, tehát véres, szomorú, fáradt, sivár, de harcos, de szép, de elpusztíthatatlan”.

Kik beszélnek ma Ady nyelvét?

Kik beszélnek ma a bőrüket égető 21. századi magyar sorskérdésekről?

Ébredj Ady Endre!

Töröld le arcodról, sötét magyar homlokodról a nyolcvannyolc éves álom koloncait. Mert: „Elvész az ország, / Ha elfogytak az aszkéta szívek”.

Érmindszent, 2007. november 17.